

Libris .RO

Respect pentru oameni și cărți

RUI ZINK
CITITORUL
DIN
PEȘTERĂ

Traducere din portugheză de
MICAELA GHIȚESCU

HUMANITAS
fiction

Povestea asta s-a petrecut acum mai bine de treizeci de ani. Jur că spun adevărul. Părinții mei tocmai terminaseră divorțul, lucru de care nu-mi păsa prea mult. Într-un fel, situația avea doar avantaje: în toiul micului lor război personal, aveau acum încă și mai puțin timp ca de-obicei ca să mă piseze. Părinții mei nu erau oameni răi. Erau – cum să spun? – pur și simplu părinți. Văzând acum în perspectivă ce s-a petrecut, ar fi trebuit chiar să-mi fie mai curând milă de ei, știu asta. Dar eram micuț, nu mă gândeam la astfel de lucruri. Ca să fiu sincer de tot, umblam de colo-colo nici pierdut, nici găsit. Chiuleam de la școală, căutam paranghelii, mergeam pantaraura. Nici astăzi nu știu ce înseamnă să cauți paranghelii sau să mergi pantaraura, dar nu contează. Chiar dacă nu se știe de unde vin, se știe bine unde ajung, atât blestemata de paranghelie, cât și pantaraura.

Și, în fine, din una într-alta, când m-am regăsit, eram membrul unei bande de mici găinari în zona

cheiului, lângă estuar, unde fluviul și marea se întâlnesc ca să-și încheie socotelile cu viața.

Țara copilăriei mele era o miniatură într-o sferă de sticlă, din cele care produc zăpadă de polistiren dacă le scuturăm, dar în care, dacă nu le scuturăm, nu se întâmplă niciodată nimic. Ei bine, pe vremea aceea exista pe acolo un târg în fiecare sâmbătă, iar hoțomanii de noi profitam de învălmășeală ca să șterpelim niscai portofele, fructe, plăcințele și alte produse de pe urma căroră, fiind de contrabandă, ne alegeam și noi cu câte ceva.

Negustorii știau că produsele cumpărate de la noi aveau o origine dubioasă, dar, cum a doua zi putea să li se întâmple același lucru chiar lor, nu se sinchiseau dacă se lăsau seduși de vreo marfă mai ieftină obținută prin tehnica mâinii mai iuți, și intrau în joc. Și cum după aceea adăugau la preț, rămânea totul între prieteni ca să spunem așa. Un șuvoi financiar picurat ca untdelemnul într-o cană avea cu ce să stârnească invidia chiar și celei mai puternice economii.

Totul mergea de minune până ce, într-o dimineață în care adunasem chiar o sumă bunicică, au apărut în piață soldații Regelui. Ca să facă o razie – și să ridice tot ce se putea ridica.

Trebuie să spun că arta furțișagului nu-i chiar atât de rea cum se zice. La urma urmelor, e o activi-

tate de schimb comercial ca oricare alta și, mai întotdeauna, este departe de a merita faima pe care din nefericire o are. Se zice în popor că în spatele unei mari averi se află un furt mare – doar că asta nu e valabil numai pentru spatele marilor averi materiale – cele mici, ba chiar și cele spirituale nu scapă de această criticabilă geneză. Toată lumea fură ceva de la cineva: bani, idei, muncă, timp, răbdare, viață chiar. Numai sufletul nu se fură, pentru că el poate fi doar cumpărat (sau, mai bine zis, *vândut*) de către însuși stăpânul său, ceea ce de altfel mulți dintre noi fac cu destulă plăcere și, așa spune eu, la un preț suficient de modic.

Evident, așa vorbește un hoț. Dacă așa fi o persoană cinstită așa spune poate că esența societății este virtutea și că nu există virtute mai frumoasă decât respectul pentru proprietatea semenului. Sau, încă și mai bine, micul respect. Micul respect e întotdeauna foarte frumușel.

Unde ajunsesem? A, da, la razia gărzilor regale.

Umbla vorba că un mare hoț dăduse o lovitură. Una din loviturile acelea babane de care doar o fire îndrăzneată și imprudentă e capabilă. Și de asemenea una din cele care enervau și puneau, astfel, autoritățile pe jar, dându-le ordin să nu se uite la mijloace ca să-și atingă scopul. Iar autoritățile obținuseră (prin

tortură, denunț sau mită) informații precise că admirabilul bandit fusese văzut în imediata apropiere a pieței de lângă chei.

Dacă aș fi avut o oarecare noțiune despre realitatea lucrurilor, aș fi putut să stau foarte liniștit. Nimeni nu umbla în căutarea unor puștani ca mine, dar eu de unde era să știu? Tinerețea are întotdeauna mania enervantă de a se ridica în vârful picioarelor, și recunosc spre rușinea mea că m-am comportat ca furnicuța care, pe șosea, cocoșată pe spinarea elefantului, exclama, mândră nevoie mare: „Ia te uită ce de praf am stârnit noi doi!”

Fie-vă milă și nu uitați că, delăsătorii mei părinți, încă pierduți în camera cu oglinzi a ranchiunii lor, îmi pica tare greu să fiu disprețuit până și de garda regală. În definitiv, eram și eu un hoț și, chiar dacă furam miniflecustețe, dacă hoț căutau, de ce să nu mă caute pe mine? Oi fi eu oare mai puțin important decât ceilalți? Hm?

Însă, îndată ce i-am văzut pe soldați, m-a cuprins un atac de panică fericită (panică să nu fiu înhățat, fericită fiindcă eram și eu căutat) și am șters-o cât am putut de repede.

Ceilalți din bandă, așijderea. La momentul acela mi s-a părut că-i totul un fel de cadril: încercam să mă strecur sub o tejghea, acolo se afla deja Gineto; o ștergeam prin spatele unui căruț, Licas mi-o luase

înainte; mă furișam între două grămezi de legume, adăpostul era deja plin de pehlivani.

Și acum, pe unde să fug? Eram într-un mare *buculc*. Să fiu într-un mic *buculc* ar fi însemnat să dorm într-un pat frumos și toate astea să nu fi fost decât un vis. Dar nu, eram chiar la mare *buculc*. Pe vremea aceea habar n-aveam de unde vine expresia, presupuneam că-i o chestie de-a oamenilor mari, povești legate de pat și de bărbați încornorați sau evadări epice din închisori folosind cearșafuri drept frânghii. În fine: ideea că întotdeauna există riscuri neașteptate când te culci într-un pat care nu-i al tău.

Am umblat așa dintr-o parte într-alta, și învălmășeala era mare, pentru că piața gemea de șarlatani cu conștiința încărcată, iar eu eram departe de a fi singurul care se temea să devină ținta zelului gărzii regale, fiindcă muschetele lor aveau faima că trag mai întâi și-ntreabă abia după aceea. Începusem să ameteșc de atâta alergat în zigzag...

Până ce m-am trezit suspendat în gol, peste apă.

Am dat cât am putut din brațe încercând cu disperare să-mi regăsesc echilibrul, dar la nimic nu mi-au servit efemerele aripi. Și aș fi căzut în apele întunecate, dacă o coardă groasă, mai groasă chiar decât brațul meu, nu m-ar fi prins la jumătatea drumului. Mai târziu aveam să aflu că marinarii detestă să li se spună corzilor corzi: dintr-un motiv care-mi scapă,

preferă să li se zică parâme. „Pe bord, musule, nu există decât trei corzi: coarda de la ceas, coarda de la ghetă și ridică-te coardă că ți-a venit rândul de cart.“

M-am agățat, așadar, de o pară mai groasă decât brațul meu. Nu știu în ce măsură asta schimbă ce s-a întâmplat: am rămas atârnat de coardă (de pară) cu brațele și picioarele, cu capul în jos. Și cu capul în jos am avansat până la tambuchiul prin care m-am strecurat în ambarcațiunea ancorată acolo.

Dintre toate relele, cel mai mic. Găsisem o ascunzătoare din care n-aveam de gând să ies înainte de căderea nopții, din următoarea cauză: dacă aș fi ieșit era semn rău, semn că m-ar fi prins. Așa stând lucrurile, m-am cuibărit cât am putut de bine printre saci și coșuri cu fructe și, deși nu știam pe ce vas mă aflam, doar prost să fi fost să nu-mi dau seama că eram în cambuză. Am luat o pară mălăiață și am mușcat din ea, ca să-mi înșel mai curând spaima decât foamea, fredonând în gând un cântec în vogă la epoca aceea:

Dunele-s ca și divane

Indiscrete paravane

de catran murdar

de cactuși și izmă rupte...

Na-na-na...

Tolăniți pe dune, rozând mere...

Na-na-na...

M-am deșteptat cu capul greu, cum se întâmplă când dormi prea mult sau te trezești dezvelit și îți dai seama că frigul pe care-l simțiseși în somn era frigul pe care îl îndura corpul tău cu adevărat. Astăzi știu că niciodată nu trebuie să disprețuim relația dintre ce e în capul nostru și ce e în corpul nostru, chiar și numai pentru faptul că acest cap se naște prins bine de corp; noi suntem cei care, pe urmă, din prostie sau neglijență, îl vom deșuruba, cu drăguțul rezultat bine știut.

Aș putea spune acum câteva cuvinte frumoase despre strania legănare pe care o simțeam, dar nu e nevoie, nu-i așa? Înainte de a vedea știam deja, ieșiseram în larg.

Am privit prin tambuchi și ceea ce am văzut nu era deloc liniștitor: nimic, nimic, nimic decât un imens orizont albastru, un albastru indistinct, de sus până jos, dintr-o parte în cealaltă, doar albastru, o imensitate albastră, un balans albastru, o beție de albastru, un plictisitor albastru, o uscăciune (deși plină de apă, doar apă) în tonuri albastre. Aș minți dacă aș spune că m-am întrebat unde mă aflu, fiindcă, odată trecută toropeala, mi-am amintit imediat tot ce se întâmplase: piața, vânarea hoțului, zarva cu gărzile regale, aproape căderea mea în apă, vasul. Tinerii pot să nu aibă multe calități, dar un cap limpede au întotdeauna. Tocmai de asta ne putem permite luxul să

abuzăm de torpilele spiritului – unii, precum Gineto, aveau lipici la încasarea „torpietrelor” – spre deosebire de cei mai mari, care nu au nevoie de nici un ajutor artificial ca să rămână buimăciți, realitatea și timpul îi aduc în starea asta fără ajutoare. Problema mea era alta: cum să ies de acolo? După câteva minute am înțeles că aveam o problemă încă și mai mare: cum să *nu* ies de acolo? Dacă mă găseau, aveau să mă pună să sar de pe trambulină, ca să înveselească viața rechinilor? Speram că nu, nu mă vor arunca peste bord, dar...

— Ia te uită, ce-avem noi aici? Hei, maistre, ai văzut ce șoarece ne-a apărut în cală?

Haiti, mă găsiseră.

Eram toți pe covertă, marinarii așezați în jurul meu, cu mutre nu foarte prietenoase. Cel căruia îi spuneau maistru, despre care am descoperit în final că era contra maistru, a mârâit:

— De unde ai apărut, măi drace?

Când voiam, reușeam să fiu mai înșelător decât un perete fals:

— Am căzut de pe chei, bunul meu domn, m-am agățat de o coardă și...

— Pe vapor nu există corzi, băi, musule! mi-a tăiat-o o voce răgușită. Doar parâme.

S-a ales un fel de cărare. Căpitanul umbla sprijinit într-o cârjă, dar o făcea cu multă autoritate. M-a

privit cu severitate, o calitate care, avusesem deja ocazia să aflu, rima în general cu autoritatea.

— Ai înțeles, musule?

— D-da, bunul meu domn, am bâiguit.

— Ai noroc, musule, a mugit căpitanul. În alte vremuri, ai fi stat legat de catarg până la sfârșitul călătoriei sau te-am fi aruncat la rechini.

Nu știam în ce parte să mă întorc. Marinarii erau împărțiți între cei care râdeau pe înfundate și cei cu mutre nu foarte prietenoase. Din fericire, nu era prima oară când încasam o săpuneală. Din nefericire, era prima oară când n-aveam pe unde să fug. Căpitanul nu avea un cârlig în locul unei mâini lipsă, dar se sprijinea într-o cârjă, semn de picior rănit – sau poate chiar amputat.

Mi-am încercat norocul:

— Dacă, prea excelenții mei cavaleri, m-ați putea duce înapoi acasă... v-aș rămâne îndatorat.

Răspunsul la rugămintea mea a fost un hohot de râs general. De altfel, nici nu fusesem prea convingător. M-am hotărât să dramatizez ceva mai mult:

— Nu e vorba de mine. Doar că părinții mei trebuie să fie groaznic de îngrijorați.

Un nou hohot de râs general. N-am mai scos un cuvânt. Îmi dispăcea să fiu luat în râs, dar, cu acea ocazie, presupun că-i de înțeles raționamentul meu care era mai mult sau mai puțin următorul: mai bine luat în râs decât mort.

Căpitanul părea să ia o decizie.

— Bine, de vreme ce tot ești aici, o să ne fii de folos. Pe nava mea nu e loc pentru puturoși.

Am luat poziție de drepti ca un soldat: cerul începea să mi se însenineze.

— Da, domnule căpitan!

— „Da, căpitane“ e de-ajuns. „Domn“ e pentru papițoi. Vezi vreun papițoi pe-aici, musule?

M-am uitat în jur cu coada ochiului. Fețele, în pofida râsetelor, erau aspre și brăzdate.

— Nu, bunul meu do... Nu, căpitane.

— Bine, gata, că se face târziu. Musule, urcă pe platforma gabiei și scrutează orizontul.

Am hotărât să mă arăt zelos:

— Ca să caut pământ, căpitane?

Mârlanii au izbucnit iar într-un hohot de râs, urmat, cam straniu, de o tăcere înfricoșătoare.

— Pământ? a tunat căpitanul. *Pământ?* Știu eu bine că tineretul de azi e deosebit de avariat la cap, dar nu găsești puținel țintel țintel țintel idiot să plece cineva pe mare ca să caute *pământ*? Dacă voiam să găsim pământ n-ar fi fost mult mai înțelept, ca să nu spun chiar logic gic gic gic, să rămânem *pe uscat*?

Am rămas mut ca un bulgăre de pământ.

Căpitanul a dat din cap și s-a îndepărtat, sprijinit în cârjă: „Pământ, auzi!“

— Atunci ce caut, căpitane? am strigat, tot în poziție de drepti.

El s-a întors, cu un rânjel urât:

— Nu cauți nimic. Nu ca să cauți ceva te trimit acolo sus. Asta nu-i nava *Catrineta*¹, nu-i așa, maistre?

Și, ca să-și bată și mai tare joc de mine, maestrul a parodiat, bucuros, rău și urât, tralalaul din copilăria tuturor:

*Vine nava Catrineta
Ce-are mult de povestit.
Ascultați acum, boieri mari,
O istorie de crucit.*

Iar căpitanul:

— E doar ca să o iei din loc de-aici. Cât timp ești sus pe gabie, nu încurci pe nimeni aici jos. Asta-i ce ai de făcut, doar asta. Să nu încurci pe nimeni aici jos. Crezi că ai să fii la înălțimea misiunii, musule?

Mi-am dus palma desfăcută la frunte, precum gările regale când se întâlneau cu nobili de alt calibru:

— Da, căpitane! La ordinele dumneavoastră, căpitane! Dumneavoastră porunciți, căpitane.

Și astfel am început să-mi vegetez zilele singur pe platforma gabiei, scrutând marea, cerul, norii, până ce, pe înnoptate, îmi spuneau să cobor și mă schimbă alt mus care nu avea nici el nimic de scrutat.

¹ Aluzie la un vechi cântec marinăresc, foarte popular.
(N. tr.)